

AVLODLARARO MUNOSABATLARNING IJTIMOY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Ochilova Farida Baxriddinovna
Samarqand davlat universiteti doktoranti

Tadqiqot maqsadi. Respublikamizda yosh avlodni tarbiyalashda alohida e'tibor berish yanada kuchaymoqda, bolalarning har tomonlama etuk bo'lishida ta'lim-tarbiya tizimi hamda oilada ota-onalarning mas'ulligini oshirish hozirgi kunning dolzarb masalalaridan bo'lib qolmoqda. Turli yosh davrlarida bolaning shaxsiy xususiyatlari shakllanishida oilada turli avlod vakillarining o'zaro munosabatlari bola shaxsiga o'z ta'sirini ko'rsatmasdan qolmaydi. Shu sababli oilada avlodlararo munosabatlarini tadbiq etish masalalari dolzarbligi bilan hozirgi davr psixologlarini ilmiy izlanishlarini amalga oshirishga muhim jihatlarni ko'rilmogda.

Materiallar va usullar.

Oila insonlarning eng qadimiy birliklaridan biridir. Oila sinflar, xalqlar va davlatlardan ancha oldin paydo bo'lgan. Oilaning ijtimoiy muhimligi va unga bo'lgan qiziqishning so'nmasligi, avvalo, oilaning hayotni – inson zotini ishlab chiqarish, farzandlarni tarbiyalash, inson ehtiyojlarini eng qulay shaklda qondirilishiga asoslanadi. Oila nikoh, qarindoshlik, ma'naviy, iqtisodiy, huquqiy munosabatlar asosida insonlarni birlashtiruvchi jamiyatning kichik bir bo'lagidir. Oila va jamiyat bir-biriga chambarchas bog'liq tushunchalardir. Insonning dunyoga kelishi yangi avlodning paydo bo'lishi – avlodlar almashinuvi asosan oilada sodir bo'ladi. Farzand tug'ilib, kamolga yetib, shaxs sifatida shakllanishiga qadar lozim bo'lgan barcha ta'lim-tarbiya oila muhitida beriladi. Insonning ota-onasi, qarindosh urug'iga, qariyalarga, umuman atrof muhitga bo'lgan munosabatlari dastlab oilada shakllanadi.[1]

Oila yuqoridagi eng muhim funksional vazifalarni amalga oshiruvchi jamiyatning muhim bo'g'ini snalar ekan, unda yashayotgan va avloddan avlodga “tashiychi”, “etkazuvchi” vazifalarni amalga oshiruvchi avlod vakillarining oldida katta mas'uliyatli faoliyatni amalga oshirish xarakatlari nazarda tutiladi. Nafaqat avloddan avlodga etkazilayotgan an'ana qadriyatlar balkim psixologik individual xususiyatlarning ham namoyon bo'lishi sayqallanadi va etkaziladi. Oilada farzandlar va katta vlod vakillari bilan bir-bibrini tushunish ruxiy qo'llab quvvatlashga qaratilgan treninglar va davra suxbatlarini o'tkazish jarayonida shu narsa aniqlandiki, o'zaro munosabatlar negizi aynan xar bir oilaning o'z

oilalaridagi ko‘p qo‘llanilgan va an‘ana tarziga aylangan munosabatlar asos bo‘lib xizmat qiladi.

Natijalar va munozaralar.

Oilada bola shakllanar ekan oiladagi xar avlod vakillaridan katta mas’uliyta talab etilishi lozim. Sababiki oiladagi o‘zaro munosabatdagi psixologik iqlim bola ruhiyatiga katta ta’sirini ko‘rsatadi. Bolaga oiladagi munosabatlar namuna bo‘lib xizmat qiladi.

Eng muhimi, bobo va buvilar nevaralarini tarbiyalashda ustun mavqe ota-onaga tegishli ekanligini tushunishlari kerak. Ota-onalarimiz uchun biz doimo bolalar bo‘lib qolamiz, hatto o‘zimiz ota-onalar bo‘lsak ham, ular ko‘pincha hamma narsani bizdan yaxshiroq bilamiz va biz uchun ba’zi muhim masalalarni, shu jumladan tarbiya bilan bog‘liq masalalarni hal qila olamiz deb o‘ylashadi. Ularga bu sizning farzandlaringiz ekanligini tushuntirish lozim va siz ularni qanday tarbiyalashni kelishish va bir xillik usullarini tanlash muhimdir.

Agar o‘zaro munosabatlarda muammolar yuzaga kelsa, kattalar ularni o‘zaro hal qilishlari kerak. Bunga bolani jalb qilish yoki aralashtirish bola shaxsini shakllanishida salbiy ruhiy buzilishlarga sabab bo‘lishi mumkin, chunki bunday vaziyatlarda u kattalarning harakatlariga muvofiq ishlaydi. Ota-onalar tashabbusni o‘z zimmalariga olishlari va ota-onalarning umumiy strategiyasini ota-bobolari bilan muhokama qilishlari maqsadga muvofiqdir. Oilada ota-ona va katta avlod vakillarining nusat qurilishlari bir-biriga zid ko‘rinishlarda bo‘lmasligi lozim..

Xulosa va takliflar: bola xulq-atvoridagi o‘zgartirishga sabab bo‘luvchi oqibatlarini oldidni olishga qaratilgan ishlar doimo bo‘lmog‘i lozim. Chumki bola ruhiyatiga ta’sir uning ham jismoniy, ham ijtimoiy, aqliy, ruhiy xolatlariga ta’sirini ko‘rsatadi. Agressiv xulq-atvor ko‘rinishlari bolani salbiy xususiyatlarni namoyon bo‘lishiga olib keladi. Bu esa avlodaro munosabatlarining to‘g‘ri yo‘lga qo‘yilmaganligidan kelib chiqishi mumkin.